

Posudek vedoucího diplomové práce

Jonáš Waloschek: *Pojem aspektového vidění a jeho uplatnění v teorii metafory*

Diplomová práce Jonáše Waloschka *Pojem aspektového vidění a jeho uplatnění v teorii metafory* je věnována jednomu proudu v debatě o povaze metafory, jejíž počátky lze vysledovat až k americkému literárnímu vědci Ivoru Armstrongu Richardsovi a která se dále rozvíjela v rámci analytické filozofie, přičemž její dozvuky zaznamenáváme dodnes. Onou linií debaty, kterou předkládaná práce sleduje, je zkoumání uplatnitelnosti postřehů Ludwiga Wittgensteina o tzv. aspektovém vidění či vidění-jako, které tvoří jedenáctý oddíl jeho posmrtně vydaných *Filozofických zkoumání*. Ambicí práce je posoudit, nakolik se podařilo tuto inspiraci v rámci teorie metafory vytěžit; výchozím kontextem je zde teorie metafory amerického filozofa Marcuse Hestera, která na Wittgensteinovu odkazu explicitně staví a která byla v nedávné době znovu kriticky přezkoumávána. Úvahy o možnosti nahlížet zkušenost s metaforou prizmatem pojmu aspektového vnímání práce dovádí až k otázce po povaze představivosti a vztahu mezi pojmovostí a smyslovostí.

Práce je rozdělena do čtyř částí. První nabízí stručný přehled vývoje uvažování o metafoře v západní filozofické tradici a poskytuje rámec stěžejním částem práce. Přístupy k metafoře jsou zde rozděleny do dvou základních typů, na substituční a sémantické. Podstatné pro další výklad se ukazuje sporná role, kterou hraje pojem podobnosti v rámci sémantických teorií: sémantické teorie, které se vymezují proti substitučním, sice přesvědčivě upozorňují na jejich příliš mechanické pojetí metafory, ale v rámci kritiky se vzdávají i pojmu podobnosti, který je pro substituční teorie zásadní, aniž by se pokusili jej revidovat a integrovat do svých vysvětlení. Výsledkem je pak ovšem nedostatečně přesvědčivé objasnění procesu interpretace metafory (její kreativní dimenze). Pojem podobnosti (a s ním provázaný pojem obrazotvornosti), jak ukazuje další argumentace v textu, je naopak zapotřebí v jakékoli přesvědčivé teorii metafory zachovat, nikoli ovšem v původní, triviální podobě, v jaké figuroval v substitučních teoriích. Druhá část je pak věnována představení samotné Hesterovy teorie, včetně jejího ústředního pojmu aspektového vidění. Ve třetí části je formulována a přezkoumána hlavní námitka vůči Hesterově návrhu: je jeho teorie přijatelná, chápeme-li aspektové vidění pouze jako případ tzv. vyvstání aspektu (jejímž typickým příkladem je zkušenost s tzv. reverzibilními obrázky)? S touto námitkou pak souvisí příliš reduktivní pojetí obrazotvornosti, které autor práce identifikoval u některých komentátorek a komentátorů Hesterovy teorie (zejména u britské filozofky Kathleen Stock). Ve čtvrté, závěrečné části je celá úvaha završena přehodnocením příliš úzkého pojetí zkušenosti aspektu (s odkazem na sekundární literaturu zavádí autor pojem kontinuálního vnímání aspektu, který rozšiřuje představu vnímání aspektu nad rámec pouhé zkušenosti skokového vyvstání aspektu) a s tím bezprostředně souvisejícím odmítnutím pojetí obrazotvornosti jako pouhé hry představ (zde se práce významně opírá o analýzu role obrazotvornosti v běžné smyslové zkušenosti britského filozofa P. F. Strawsona). Tento krok vede k úpravě Hesterova návrhu a obhájení explanačního potenciálu uplatnění pojmu aspektového vidění v teorii metafory.

Hned na úvod svého hodnotícího komentáře konstatuji, že se autorovi práce podařilo vystavět dobře vyargumentovaný, přesvědčivý a soudržný celek odborné rozpravy. Již samotné téma je vhodně zvoleno: přezkoumání jedné konkrétní teorie, která před nás ovšem staví otázky mířící do samotného jádra porozumění fenoménu metafory (otázka podobnosti a obrazotvornosti), umožňuje přehledně tyto fundamentální otázky formulovat a soustředěně je zkoumat.

Autorovi se daří přesvědčivě identifikovat slabá místa jednotlivých příspěvků k debatě a odhalovat tak další směr zkoumání. Zdrojová literatura práce je zvolena kompetentně, předložené interpretace jsou korektní. Ještě jednou musím zdůraznit, že v práci prezentovaná úvaha se odvíjí organicky, jednotlivé kroky jsou srozumitelně motivovány a jejich návaznost je dostatečně zřetelná. Některé z příkladů metafor a jejich interpretací, které autor předkládá, jsou jeho vlastní a vhodnost jeho výběru dokládá adekvátní porozumění tématu. Zároveň mohu konstatovat, že je práce na výši i stylisticky. Je napsána srozumitelným, mnohdy až čtivým způsobem, přičemž tím nijak netrpí přesnost vyjádřených myšlenek.

Z čistě formálního hlediska pak text neobsahuje závažnější nedostatky ani v dodržování požadavků na citování pramenů, ani pokud jde o gramatickou a stylistickou stránku. Objem chyby se nachází významně pod průměr ostatních závěrečných prací.

Na druhou stranu, byť bych, v souladu s výše řečeným, žádnou z částí práce neoznačil přímo za problematickou, domnívám se, že závěrečná kapitola, která přináší důležité přehodnocení ústředních pojmů, o něž se práce opírala (vidění jako a obrazotvornost), a odpověď na problémy identifikované v Hesterově teorii (a nejen tam), by si zasloužila více prostoru a v současné podobě působí poněkud uspěchaně. Přivítal bych například, kdyby byla v této kapitole explicitně pojednána Strawsonova interpretace Wittgensteinových poznámek k aspektovému vidění a jejich souvislost s problematikou obrazotvornosti. Dále například postrádám resumující poznámku o vztahu mezi třemi kontexty, v nichž se výraz „obrazotvornost“ běžně vyskytuje, a o kterých Strawson tvrdí, že je sjednocuje základnější pojem obrazotvornosti, který jej zajímal. Autor tyto tři kontexty zmíní v úvodu interpretace Strawsonovy studie, ale později se k nim již nevrátí. Z perspektivy nároků kladených na diplomovou práci pak tento dílčí nedostatek neumožňuje předložený text vnímat jako zcela naplňující svůj potenciál a je překážkou v udělení nejvyššího hodnocení.

Poznámka ke spolupráci mezi autorem a školitelem: vznikající diplomová práce byla od okamžiku schválení tématu opakovaně konzultována a autor v textu zohlednil většinu připomínek školitele. V tomto směru byl přístup autora příkladný.

S ohledem na uvedené poznámky navrhuji diplomovou práci Jonáše Waloschka *Pojem aspektového vidění a jeho uplatnění v teorii metafory* k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat **velmi dobře**. V případě uspokojivého výkonu při obhajobě bych se však neváhal přiklonit i ke klasifikaci o jeden stupeň lepší.

Štěpán Kubalík